

Nr. 7. Shkodër Nânduer 1921. Vjeti i III.

28 Nânduer 1912-21

“... der sa të rrije tok fisi i Shqyptarit
Nen hije të t'ktij emblemit... të bekue mun,
Zot m' vedë e i lirë gjithmonë ai ka me kenun,,
At Gjergj Fishta.

AGIMI

E PËRKOHSHME LETRARE-POLITIKE

DEL NË Ç' DO MUEJ.

Organ i Federatës “Atdheu,, Qandra N. 7.

(VLLAZNIJA)

PËRMBAJTJA E LÂNDËS

Dita e Flamurit
28 Nânduer
Grueja Hotnjane
Të mbajtunt e Shtetit
Edukacioni Komtar
Gjûha Shqype nuk des
Gjaku i Tahir Pashë Kranjanit
Mësimi i mramë
Ex libris
Rrokull Shqypnis

K. K.
L. Skendo
M. Krimshi
Gimaj
P. T.
Z. Krimshi
M. L.
K. K.
D.
Chronologus

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

A G I M I

E PËRKOHSHME LETRARE - POLITIKE

DEL NË FILLIM TË Ç' DO MOJI.

Nri 7.

Shkodër Nânduer 1921.

Vjeti i III.

Dita e Flamurit.

Shi sot mbushen nândë vjet qi disa atdhetarë të flakët, qi ruejshin e ushqeshin në mende e në zemer idealin e shëjtë të liris, u mblodhen në Vlonë e në mes të rreziqevet, qi ju u kërcnoshin për gjith anësh, ngrehne me një guxim të math flamurin kuq e zi e shpallen Shqypnín më vedi e të bashkueme.

Në rasë të përvjetorit të kremtës së flamurit së po duem të tregojmë kujtimet historike t' asaj ditës së madhnueshme as të shtyhem i në një përshkrim të gjanë të gjitha ngjarjeve të tmershme, qi si rrufë të zjarrra u shkrepën pa ndá mbi trupin e atdheut; kësaj herë duem vetëm të përmëndim, si për rrshit, të këqijat e mjerimet qi rrokull këtyne vjetve vuejti populli i ynë i mjerë, e të shfaqim edhe nevojen e madhe qi ky ka sot për me jetue në paq e në qetsí e për me u përpjekë me gjith zemer për me mbajtë e me sugurue independencen e vet.

Qyshë m' at ditë qi u shtjell flamuri i ynë komtár e qi për rreth tij u lidh besa për me i dalun zot, Shqyp-

nija kaloi nëpër shum valë e tallaze të rrezikshme.

Anmiqt e përjetshem të komit t'onë, të cillët me luftën balkanike nuk mërrijten me na dnue për dekë, me gjith ktë, prap nuk hoqen dorë nga lakmit e tokve të Shqypnís. Në çë do rasë e me gjith farë mjetesh të pa udhshme e ngatresash u munduen me përmbysë forcen e besen e Shqyptarit, me ndrydhë e me shue në zemer të tij ndiesit për dashtni të vendit e të gjuhës e me shdukë prej faqes së dhënë emnin e shëjin e tij komtár. E që në vjetë 1914 ngjarje të përlothuara përgjakun an' e kand trupin e atdheut. Ushtarët e Kostantinít, në një emen e petk të rrëjshem, vërvën si bisaz t' egra mbi viset e bukura të forçës e të Gjinkastres e kado q' shkelë komba e tyne atë se shihet tjetër veç se tym e flakë e mizori katunde të djeguna, tokë e shkrueme e egra e fëmij e pleq të vrámur të thellun pa mëshirë. Njerz m' nija kum prej këtij rrebeshi, lán vendet e veta, plang e gjá, e me lot

gjakut nder s'p' e me trishtim në zemer
dërgjen kah ai gj' i Adriatikut, qi s'ë
parit pa tue u valvitë flamurin Komtár,
me shpresë se do të gjëjnë aty strehë
e shpëtim.

Por të zezat t'ona nuk paten të
sosun vetem mbi të mjerën Toskní ;
pernjherë intrigat e ngatrrsat e hueja
ngrehne kundra Mretit e flamurit edhe
popullin e pa dijsheem të Shqypnis së
Mesme. Këto vegla të verbta të gishtit
të huej, tue shnderue vehten e fisin t'onë
përpara shekullit, përtrine, në pak kohë,
me gjak të vllazenve të vet rrenimin e
Shtetit Shqyptár e vûne në rrezik fatin
e jeten e Shqypnis. Krisi lufta e ma-
dhe e bashkë me shum vize tjera t'Eu-
ropës u shkel edhe Shqypnija. Atdheu i
ynë, në ket kohë të fshtirë e të rrezikshme,
në vënd qi me gëzue paqën e qetsin nen
hije të flamurit e të mbretit të vet, u bâ
mjerisht, për faj t'onë e për shkak të
gjëjes gjeografike, shteg kalimit t'ush-
trive të hueja e lamë luftimesh ndermjet
të fuqive t'Ententes e të Fuqive Qandro-
re. Shpesh toka arbnore u njom edhe
me gjak të bijve të sajë, të cillët luf-
tuen për brî t'ushtarve të huej për nde-
rin e flamurit, për sugurimin e liris e
t'indipendencës e për ngallnimin e plotë
të drejtave komtare. Por mjerisht, mbas
shemtimit të kobshem të luftës botno-
re, u pá sheshit se nder bisedime zyr-
tare të kuvendit të paqit fati i Shqyp-
nis gjindej në rrezik.

Shqyptari i ngratë e kuptoj me' i
herë gjendjen e fshtirshme t'atdheut e
pa vanesë krijoj at monument të pa-
llarrueshem, Mbledhjen Komtare të

Lushnjes, e cila, si përmbloodh tok të
gjitha fuqit e shpërdame të popullit e
forcoj besen, mërrijti në pak kohë me
i tregue botës se komi Shqyptár s'ë
duron mâ zgjedhen e coptimin e ve-
ndit e se din me luftue e me e bâ de-
ken për liri e indipendencë të vet. E
me ket lidhni vllaznijet e vullnet të
përbashkët të komit Shqypnija shpë-
toj edhe një herë prej lakmimeve të
shteteve fqj.

Në përshkrim të këtyne ndollive të
ndryshme e të kobshme, qi në këto
nândë vjet u plandosen aq rrebtësisht
mbi trupin e atdheut, besojmë se Shqyp-
tarët e kanë pá e mësue fort mirë se
ç'është flamuri i huej, i kanë kuptue
qellimet e liga t'anmiqve qi kanë për-
qark e provue edhe në një mënyrë te-
për t'ashpër e të tmershme heshtat,
burgjet, kërbacën e zjarmin e tyne.

Në rasë të kësaj ditë historike së
duhet, prá, të ndijmë vetëm gëzim e të
defrejmë; duhet të kujtojmë edhe të gjí-
tha këto të zeza e rreziqe qi për faj
t'onë na rán mbi krye; duhet të kuj-
tojmë at numer të math deshmorësh qi
nepër vise të Tosknís, brî kodrave të
Durrstit, nder brigje t'Arbnis kreshnike
e nepër bjeshkë të thepsuna të Malsís
së Mbishkoders e të Matit u bâne shí
për nderin e flamurit e për nderin
e Atdheut e të mendojmë e të mahnje-
hemi për familje të sakreta të këtyne
fatosave të cilat sot e shkojnë jeten në
vorfuni të math pá strehë, pá veshë,
pá shujtë e pá kurfarë ndihmet e
ngushllim.

Po, në kullin të këtyne vujejtjeve du-

het të mbledhim menden, të çmojmë randsin e kësaj të kremte, t' i njohim fajet t' ona e të bëm në pendim, sepse der më sot fort pak e kemi krye detyren përpara flamurit e Atdheut.

T' a dijmë se pa një bashkim e vllazni të vertetë e pa hjekë dorë prej disa të metave e harbeve të poshtme, qi i përtrijnë dam e rrenim Shtetit e na turpnojnë përpara shekullit të qytetnuem, vendi i ynë së ká për të mujtë me gëzue paqin e qetsin e me hye n' udhë të marë e të përparimit.

T' i bajmë, pra, theore përpara flamurit e mbi vorre të deshmorve të liris anmiqsis, grindjet e smirat qi kemi me shoqishojnë, të hedhim poshtë egojzmin e dobín personale, t' i apim dorën shoqishojt e të gjith të bashkuem me një mende e një zemer të përpqem me punue sot e mrapa me dishir e zell e me një ndergjegje të dlirtë vetëm për të miren e vendit e lulzimin e Kómit.

K. K.

28 Nánduer.

I lumtur ay popull që ka një histori, po edhe mǎ i lumtur, ay që di dhe që do që të kujtojë këtë histori. Pa dyshim áisht një lumtëri e madhe të jetë njeriu stërnipi i një të madhi, të mburet dhe të nderohet me stërgjyshin e tij. Po këtë s' e ka në dorë, përse kurrkush nuk munt që të krijojë një gjysh. Atëherë le të përpqet që

ay vetë të jetë nder dhe lavdi për pasanikët, dhe, në mos bëhemi dot stërniper, le të duamë të bëhemi stërgjyshër.

Njêzet e tetë Nánduer! Na një datë, një shënjë që po u lemë stërnipëvet, një shënjë e madhe, mǎ e madhe edhe për atë që munt të jetë nesër, se sa për atë që áisht tani.

Njêzet e tetë Nánduer! Një datë, një pikë rreth së cilës pshtillen dhe marrin formë kristali shpirtnat e Shqipëtarvet, një frymë që ngurë dhe forcon vullnetin e popullit, e komit.

Një gjë e voglë, një shkak pa rëndësi munt të lintnjë sende të mëdha, si ajo copë dëborë që këputet nga malí, e këputur prej një frymë ere - mbase edhe prej një goditje të një krahu të shqiponjës - si ajo copë dëborë, themi, që, e çkëputur nga faqeja a nga maja e një malí, duke ecur dhe u-rrëzuar pshtiellë dëborë tjetër dhe bëhet një breg i math e i shëndoshë; ashtu edhe një ngjarje e një dite, e 28 Nandorit, mbedh rreth sajë zëmrat dhe deshired, shpirtnat dhe idealin e një kombi të tërë, dhe bëhet qendra e gjithë fuqishme që lidhë dhe bashkon frymët e pushtetshme.

Edhe shoh që tani, më një ditë jo dhe shumë të largët, vëllezërit e vegjël dhe djelot t' onë, që vijnë, të shumë e të lëndur, me shpërse dhe entusiazëm të math, i shoh që vijnë në Vlorë në një bërgeim mǎ tepër se fetar, në kremte dhe manifestacion, përpara një monumenti të thjeshtë po të shëndoshë, përpara një shkëmb graniti ku

të jenë shkruarë dy data të shëndritshme 1912, 1920, një shkëmb i shëndoshë si zëmrat e peregrinave që të munt të qendrojnë kundër çdo rreziku të kohës, kundër çdo goditjeje të njerëzvet dhe t'ërëvet, të kësajë ere s' egër-suer që na e siellë shëllira e hidhur.

Lumo Skendo

Paris 15 Tetor 1921

Grueja Hotnjane.

Nji grue e vejueme
Len ksollen n' mallim,
Ku jeten pat shkuemun
Plot gaz e vajtim.

Me djepin mbas shoine,
Me shkopin në dorë,
Tek ulet prej malit,
Q' është veshun me borë.

Prej ksollës së dashun
I duhet me dalë,
Prej mneret m' e pshtuemun
Të dashtunin djalë.

Derdh lot prej mallimit,
Katundin tuej pa!

I shoqi për kombin
Atje i qe vra.

Lamtmir, tuej dnesuemun
Kësollës i thot!...

E mollzat e faqes
I mbushen me lot.

N' vegim tek i duket
I shoqi ndër re...

Ksaj shpirti i këputet
E rrxohet për dhe.

Malo Krimshi

(Nga mërgimi).

Të mbajtunt e Shtetit

Tue kenë se qeverija e jonë nuk është tjetër veç përqandrimi i popullit shqyphtar, kështu është pra detyra e jonë para Zotit e robit t'i apim ndihmë nder këto pika:

- Të sherbyem plotsisht e besnikisht;
- Të dhanun landësh;
- Të dhanun të hollash.

Tue kenë se nevojët e Shtetit t'onë janë shtuem për shkak të rasavet që e kanë rrethue e do të shtohen gjith-

nji në përpjestim të hapavet që ai do të bajë kah qytetnimi, nuk është e mundur që do të jët e do të frijë asija e shpenzimevet të përparshme. Është gabim po të jët se ndokush mendon se do të merret për bazë ndër shpenzime koha e vezirizimit apo ajo e Tyrkis, pse sod nuk gjëndena më nder ato rrethana as në pikpamje kulturele, as financiare, as politike, njerju do të ndrojnë mbas kohet e po nuk e bani ket, është gjithë të humbin në luftim

për eksistencë. Për qellim qi mos të marrë kush vesht keq, po tham se këtu jam kah flas për shpenzime të nevojshme ndër degë t' administratës si n'ushtri, arsim, drejtsi, punë botore etje. e jo për shpërdorime. Për me mujtë pra qi të nxjerren këto të holla për pa rrenuem popullin ekonomisht, do të bazohemi edhe na në dije të financës së poqijvet të prëndimit, shka është një ndër kondita kryëkreje të jetës së Shtetit t' onë.

Në të mbajtur të familjes ndahet veprimi ndër këto tri detvër:

a) Fitesë;

b) Shpenzim;

c) Të mbajtur e përpjestimit ndermjet të fitesës e të shpenzimit (Këjo nuk don me thanë qi do të shpenzohet shka fitohet).

Këto pika do t'i vrejë deri diku edhe Ministri i Financës në të mbajtur të Shtetit; këjo ndollë kur ai merr nën studim shpenzimet e të gjithë degvet qeveritare e i mban në përpjestim me të hyeme. Këtu do t'a dijë Ministri se të mbajtur të një Shteti nuk është një për një si të mbajtur e një familje. Në të mbajtur të një familje do të drejtohen shpenzimet mbas të hyemvet e në të mbajtur të një Shteti do të drejtohen të hyemet mbas shpenzimevet. Këjo nuk don me thanë se Ministri i Financës do të baje budgjetin për secillen degë qeveritare, pse këjo u tokon njerzvet relativ kompena, por aj do të këqyrë të mbaje një përpjestim t' arrsyeshem në mjes të tyne e do t' i perkojë me të hyeme. Për me

mujtë pra qi të nxjerren të hollat e nevojshme për të mbajtur të Shtetit për pa rrenuem popullin ekonomisht, lypet qi Ministri i Financës të jët i aftë e i rryem në dije të financës qi definohet kështu: *Dija e financës është mënyra e të nxjerrurit të hollave për pa rrenuem popullin ekonomisht për me i a dhanë qeveris t' u dajë degvet të saja për të kryem të detyrvet të tyne si e lypë koha e nevoja.* Këjo ka një karakter praktik e nuk do të shkapercejë sasën qi mund të mbaje populli, veç do të themelohet në të përmbajtur t' ekonomis komtare.

Forca qeveritare çfaqet në dije të financës si një vehtje juridike e me ket mbahet e rregullohet pasunija e Shtetit, shka mjerisht deri më sod ka mbetë shkret nder né e nuk është sjellë në pasuni produktive, e nepermjet të saj nxjerren edhe taksat. Për deri sa Shteti të kqyrë të nxjerrë shpenzimet e tija vetëm prej taksavet, nuk ka për të mujtë të perparojë kurr; një Shtet qi nuk perparon, hupë në luftë për eksistencë të komevet; e ky është një fakt. Në pasuni e ne veprim ekonomik, dahet Shteti për privatvet ndër këto pika:

a) Pasunija e Shtetit është e të gjithë popullit e jo të një pjese së tij, e për ket arsye këjo do të përdoret për të mirë e dobë të gjithësis. Qellimi i qeveris nuk do të jët një të përmledhur pasunije vetëm për me pasë, sikur një privat, veç do të mblethet aq sa ajo t' u përkohet nevoj-

vet të veta e t'i apë shkas e t'i ndihmojë përparimit.

b) Qeverija për eksistencën e saj merr prej popullit mjete edhe me forcë e rregullohet jo vetëm për kohën e tashme, por edhe për kohën e ardhshme më një cak të pakufi, mbassi jeta e sajë mbahet se do të jët aq e gjatë sa do të jët e njerzimit.

c) Të hyemet e Shtetit kanë për themel kryekrejet, përveç pasunís së tij, 'produktivitetin e pasunís së popullit e çok me ket nxjerrë ai taksat; për ket shkak forca e tij do të perdoret ndër sa tjera edhe për përparim t' ekonomís komtare, në shka mjerisht gjindena më një shkallë të vajtueshme.

Mbassi Shteti nuk mund të mbahet vetëm me taksa për pa rrenuem popullin ekonomisht, është nevoja që Ministri i Finances të gjejë tjera burime që janë:

a) Të punuemt e tokvet të Shtetit;

b) Të shitunt e të kërpitunt e pyjevet;

c) Të nxjerrunt e mineralavet;

d) Të goditunt e hekurorrevet;

e) Të ngrehun bankash, fabrikash e industrish të vogla;

f) Të bamt monopol të duhanit, të krypës etj;

g) Të prémt e pareve e të regulluemt e postave e të telegrafave.

Në themel të këtyne burimeve që është koha të realizohen, Shteti i ynë mund të kët mjete të mjafta për të mbajtur të një ushtrie në rregull si për qetësi të përmbredhshme ashtu edhe për ç' do eventualitet, mund të shtijë kulturen në popull me shkolla që vereverte i përgjegjin qellimit, mund të bahen komunikacione të shpejta tue goditë rruga etj. Këto janë kondita kryekreje të gjallnimit të Shtetit t'onë pa të cillat ai hupë në luftë për eksistencë të komevet; për ket arrsyje, po të jët se Ministri i Finances don që të jetojë Shqypnija si duhet e mos të vegetojë si është kah vegeton, do të përpiqet pa vonim që pasunija e Shtetit të siellet në pasuni produktive. Për ket ka për të pasë evarin e këtij populli të ngratë që tash sa kohë gjimon në skam e në mjerim.

Gimot.

EDUKACIONI KOMTAR

Kë një m' arrsyena, o lexues, për në thaç se disa punë janë të mira aty kû janë e mund t' i përshtaten një komit tjetër, ndersa në s' na ujdisin as

s' na pelqojnë. Por ai që flet aso dorret për të tana punët mashtronet randë e është kot që t' a mbaje vedin për atdhetar t' arrsyeshem kur për buzë ç' do

(*) Ket artikull e përkthye lirisht prej një shkrimit të pedhagogut të përmëndun Aristide Ga-

belli përse sa u dul i tjetshem e i përshtatshem për gjendjen e shtetme të popullit t' onë.

mësim që mund të marrim prej të huejvet. Na kishim me nxjerrë dobí të madhe me këne se ndjekim sistemat e edukacionit që perdoruene disá kome për të mëkamun të vet, si b. f. Hinglizt, pse, si mirë e din gjithkushi, edukacioni komtár i tyne s' ká lé ndollas. Si të gjitha zyret e atij populli të madhnueshem, ashtu edhe edukacioni komtár shkoj tue ndrrue mbas mëndoreve e mbas kohës. Prandej edukacioni i tyne ástht kënshisht modern, vín me i mësuë nierzit si e lypë gjendja e sotshme e sidomos në perdorim të drejtë të njasajë liri që tjerat kome mësuene prej Hinglitterës. Po nabaré në teorí a thue s' i kemi edhe na qellimet që kanë Hinglizt? A thue së dishrojmë që populli i jonë të jët i fórt, veprues, puntuer, i urtë e i zotí me këne i lirë? Po pse, prá, tue pasë qellime të njinjishme, të perdrojmë mjete kaq të ndryshme? A jemi konden për punen t' onë? A na duket se i kemi të gjitha cillsinat që i lypen një popullit të lirë e modern? Në mos i paçim, të nxâmë, prá, me u edukue si duhet, e të nxâmë mun prej atyne që e ndjekne kat rrugë parra nesh. Jemi rishtas e disá punë me i nxâmë prej má të vjeterve mos të na duken të pa gjashme. Prandej une tham se ástht për t' u qeshë njaj shqyptár që s' do më shkue tjerakund, për me kerkue çka tjerët bájne má mirë se na.

Nji punë krejt e vërtetë ástht kjo, se pak fort ndër né e kanë kujtue mirëfillit, që na kemi bá një ndrrim e

shpejtë e tejet të madhnueshem, nen trí pikpamje, pa këne ende të gatitun. Kemi mërrijt për një herit me fitue independencen, njisin e lirin, e ástht e drejtë se këto kanë rrjedhë má fort prej godeve (kombinacioneve) diplomatike se prej virtytit t' onë. Prandej ky fat i mirë na ká qitë në dandallë bash si njatá njerz që pa pritë e pa kujtue báhë të begatshem prej një pasunis së madhe të lánun në trashigim. Jemi një kóm, por na mungon njisija e shpirtit komtár: kemi zyre politike e ligjë të reja, por xânesa, shllime shoqnore, doke e zakone të vjetra. Faji s' ástht i kerkuej tjetër, por Shqypnija leu para Shqyptarve.

S' e kan fajin njerzt që na qeverisin; na vetë jemi shkaku që secilla punë lëkundet e rrín pezull. Kemi rá si gjind të tretun më një atmosferë të ndryshme prej asajë në të cillen jemi rritë. A s' të duket prá, o lexues, se e kemi me detyrë me u përkujdesë për ket punë, me gatue nabaré atá fëmij që lëjnë mbas tashit, e mos, u duket edhe atyne se janë rishtas në ket gjëndje, sikurse na báhët tash né?

Sikursë thaçë mërrajt, edukacioni, që ástht vegla e përritimit t' onë, ká mbetë, për shkak të ndrrimit fort të shpejtë, aq vjeter sa vjetërsija e jonë. Ky edukacion përritron gjëndjen e përparshme të cillës përshtatet, por s' na gíá për të reá.

Një popullit që pamvarshem, të bashkuem e të lirë s' mund t' i a çojë në end dishret që ká sistemat e vjetra që atij vjefte kúr ishte i dâm e në

robní. Do të mësohemi me jetue në mënyrë të barasue me fatin t' onë, do t' a rrisim e do t' a forcojmë shpirtin t' onë, sa mâ e madhe e mâ bujare të jët pjesa qi na përket në ket botë, shkurt do të bâheni ka pak ka pak të zotët e vetvedit, e jo si gjinde-mi tash, qi për ditë na duhet me e rryfe se s' e kemi at zotsi qi lypet. Po e spjegoj ket mëndim me ndo' i shembull mbi lirin,

Lirija i jep sejcillit nieri të drejta mâ të mdhâ, por për një herit i vën një numer mâ të madh detyrësh. Lirija s' kâ për themel të vepruemit e të mos vepruemit, as s' na jep të drejten me bâ sejcillin send mbas mirakandes, por na detyron me krye disâ punë, qi në kohë tjera s' i kishim për detyrë asë i përkitshin qeveris. Me kaq kuptohet, se detyrët e qytetasve shtohen sâ mâ fort të rritet lirija, pse këtyne at-herë u përket me bâ çka bâjshin dikuer tjerët për ta. Tash sâ mâ tepër të shtohen detyrët, aq edhe mâ tepër duhet me i krye me kujdes të madh, me pavonesë, me ndergiegie, pse ndryshej i përtrihen Shtetit rreziqe e dâ-me fort të mdhâ. Por m' at masë qi të shkojë tue u përhapë lirija në popull ashtu shkon tue u lecue barra e rojës nga ana e qeveris. Prandej ndollë se më një në anë shumohen e rando-hen detyrët e për një herit lecohen sugurimet qi lypen për me i mbajtë e krye gjithsesi. Prej kësajë punë iltas e kuptohet me' i herë se qytetimi duhet me i pasë sejcillit shpirt të vet; se pâ një mo-

ralsi mâ të hapët e mâ të plotë se ajo qi i lypet një qeveris absolute, lirija s' kishte me kënë tjetër veç se një push-ted i dhânun sejcillit nieri me punue si përpara, asë mâ zi, me nxjerrë dobí prej të drejtave të përgjithshme për të mirën e vet të posaçme; pra a thue s' âsht i domosdoshem një edukacion i kthjellët e i vertetë qi të na bâjnë të zotët e vetvedit ?

Gjëndja e jonë e rë s' lypë qi na të persrisim si n' ander, disâ të than-me atdhetare, të madhnueshme e të lumnueshme, pse bash për këto s' kemi aq nevojë. Historija, ndonse e jona s' âsht fort e begatun me tregime të dobishme, ushtrimet ushtarake, këngët komtare janë punë të pelqyeshme, por do të mërrën si zbukurime; pse këto punë ashtu veçmas s' janë veç të dukuna të mrazta. Mbi të tana këto punë të bâ-me sâ për faqë, e të cillat na kanë vullnduë deri tash, do vû, si i thonë një fjalës, një substrat, e ky substrat s' â tjetër veç të gatitunit e arrsyeshem të shpirtit, të trajtuemit e karakterit mu më njat pikë qi në kohë t' edukacionit të vjetër s' ishte aq i rrezikshem e s' i bite kush mrapa, pse si qytetas s' u njihte kerkush e të gjithëve na u dotë, jo si tash lirisht me bâ aq mos me bâ aq sâ të na vete porosi.

Edukacioni i qytetasit kâ për themel të mirëvetuemit e njeriut. Njeriu qi s' kâ karakter të punë të veta, s' kâ për të pasë as në punë botore. Përkundrazi kush âsht drojtisht i vjelshem për vetë për të vett, âsht doemos edhe për vënd të vet. E këtë duket qi

s' e kemi marrë vesht ende. Njimënd dija njerz të kqj e politikana të plozhët, të rrëjshem, mëndemdhaj e të pa shpirt, duket se shpejt kanë për t' a pá hyllin e tyne tue prendue, por shumicës përgjithsisht ende s' i mushet mëndja se qytetasi i mirë duhet me kë në pik së parit një nieri i drejtë, se vepra përnjimend kreshnike njehen ato të perditshmet, atë q' s' janë të shkaktueme prej kotnjet a prej madhshtijet, por prej ndergjegjes së detyrës e prej hijes së nierzis s' onë. Me dijtë me mëndue, me i dalë zot të vertetës edhe sá do i madh me kë në rreziku, me i qindrue një punës pa u përkulë kurr, m' u prû drejtsisht e burrisht në të tana rasat e jetës, këto janë punë me randsí e të vishtira, pse na paraqesin zotnimin e vetvedit, ngallnimin e arrsyes e liris mbi istinkt e mbi mall-

njime, prej të cillave rrjedh ç' do virtyt. Prandej bash për këto punë e jo për tjera përkujdesen Hinglizt me një veshtrim praktik q' kanë prej provëve të shumta. Atá donë një shpirt të drejtë, të qindrueshem e të durueshem, mirë tue e dijtë se mbas tij, vënë prej vetvedit tjerat sende, ndo edhe në mungojshin s' kanë për të mungue më të shumtat. Deri më një shëj vëndit duhet të punojmë edhe na si atá; me kaq provohet se na i kuptojmë arrsyenat e kohëve, ju shtrohemi nevojve të qytetnis së t' e, diftojmë se edhe na dona me ju vû themelin a yne ndrrimeve fatbardha të politikës, q' përbajnë trajten e jetës shoqnore, të cillat për me qindrue lypin një gjëndje morale, q' sod për sod s' është ndër në.

P. T.

Gjûha Shqype nuk des!

Porsi prrue q' rrebtë prej bjeshket
Me turr dirgjet bje ndër fusha
Kshtu Shqypnin anmiku rresket
T' a përpî porsi harusha;
Por Shqyptari trim si zana
Për një send fort ka kujdes
Edhe thotë me malë të tana:
Gjûha Shqype turr nuk des!

Hinë, po, Golejt, mîn Normani,
Prej Danubit e Bosfori

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Hin barbari e që mos bani
 E nen kthetra mbet Arbnori....
 Nonse i lodhun nen robni
 Tha se tha ky me kujdes:
 Si në Gegni ashtu në Toskni
 Gjûha shqype kurr nuk des!

Jo nuk des! Pse Perendija
 Ket gjuhë ruejt e majtë e kâ.
 Dër sà të shkimet në zâmer shkndija
 Për ket vend me gjak qi âsht là,
 E fatosat t' onë të harrohen
 Për punë të tyne s' kâ kujdes,
 Edhe moti e stina të ndrrohen
 Gjûha shqype kurr nuk des!

Jo; ne qiell dër sà të vizloje
 As nji hÿll mî krena t' ona,
 Dër sà hanë mos të kém për roje
 E mos të ndihet mâ jehona
 Kâ me thanë përherë Shqyptari:
 Nderen të Parve nuk i a tres,
 Un do të shkrihem, bâhem zhari,
 Gjûha shqype jo nuk des!

Jo, le të shkimen flakët e dielli,
 Edhe koha fare të soset,
 An' e kând t' errtohet qielli,
 Sheklli marë me që kâ të rropeset:
 Dër sà Frashri e Xanoni
 Do të kujtohen me kujdes
 Kâ m' u thanë si tash si së voni:
 Gjûha shqype kurr nuk des!

Jo; sà të rrahin vala e deti
 Bregun t' onë të Shqypnis jetike,

BIBLIOTEKA PUBLIKE
 "MARIN BARLETI"
 SHKODER (2018)

E mos të jesin gjurmë gjytetit
 Mal e pshat të ksajë tokë kreshnike,
 S' kan për të lanë ket gjûhë amtare
 Pà e lavruemun me kujdes
 Kurr Shqyptarët, pse' i gjûhë letrare
 Për ket jetë nuk kà si des !

Kan me e njitë n' at shkallë lumniye
 Bashkë me greke e gjûhë rromane ;
 Ksajë gjûhës s' âmel do t' i rrîje
 Nji Virgjil, Homeri prane ;
 Hartja, dijeja e letrarve
 Do t' ushqehet me kujdes,
 Do të punohet prej shkrimtarve
 Gjûha shqype qi nuk des !

Ket gjûhë të Gencit edhe të Burrit
 Zot i drejtë Ti rueje e rrite ;
 Si ndër shkollë ngrehë maje currit
 E në qytete Ti në pah qite ;
 Këm me thanë se t' êndet moti
 Se për né bân Ti kujdes :
 Kuer për vedi të n' a majnë Zoti
 Gjûha shqype s' kà si des !

Z. M. Haxhi.

GJAKU I TAHIR PASHË KRANJANIT.

(Ndodhinë historjake.)

Vijim prej N. 6.

II

Si vetima u perhap zâni ndër mun me një Malazijas. S' mbet Shqyp-
 Shqyptarë të Konstantinopullit e të kre- ta qi s' e muer vesht at lajm e qi s'e
 thevet se Tahir Dragoviqi, një djalë i pritit diten e caktueme per ket dyluf-
 pjekun nga Kraja, do të dilte m'u pre- tim me gzim, por edhe me zemer të

ngurrueme prej frige, pse ishte në lojë jo vetem jeta e atij shoqi, por më tepër nderi i atdheut.

Edhe Abdyl Hamiti, n'atë kohë një djalë i ri e që s'ishte tjetër veçse një prenë i derës së Ali-Osmanit, sikur sa e sa tjerë e që aspak, për at herë, s'i shkote mendja se dikur do të hypte në shkamb të mbretit osmane, degjoi se Tahiri, një ndër luftëtarë të tij, do t'u matte në dyluftim me një Malazijas, me një anmik bese e feje, sikurse ai e shikjote at punë e jo si Shqyptarët, që e mendojshin krejt ndryshej, si një çashtje nderi ndermjet të njëj Shqypтари e të njëj anmik komi, fisi e gjuhe. Edhe Abdyl Hamiti, pra, desht të dalë me pamun nga do të luftojshin ata dy.

Erth dita e caktueme ajo ditë e pritun me gazmend, por edhe tue u dridhun nga droja që mos të dilte kundra shpresve. Edhe droja ishte e arsyeshme, pse shemri i Tahirit s'ishte për t'u perbuzun, pse në përdorim të taganit s'i a lishote rrugen askujt.

Atje përtej Bosforit, në një patalok ndermjet të Çamlixhes e të katundit Hajdar-Pashë, do të kryqzoheshin taganat e atyne dy shembrave fisi e gjaku, tagani i Shqyptarit me taganin e Shkjaut të mnishem.

Nuk mbet Shqyptar në Konstantinopull e ndër rrethe, që s'ishte atë ditë në at patalok. Kur të thomi Shqyp-tar të Konstantinopullit do të marrim vesht vetem puntorët e jo Shqyptarët tjerë, jo ata të klasvet më t'epëra, jo ata t'ushqyemur e të rritun me mishi-

me e shkolla turke, pse ata e kishin humbun karakterin komtar e kishin marrë doke, shprehi, gjuhë e lavrim anadollak; atyne për çashtje komtare s'u rrihte më zemra.

Shum përpara kohës së caktueme vllote ai patalok me shumsi Shqyp-tarësh, por u shifshin edhe mjaft Malazez, të cillvet u gufote zemra me të njajtat shpresë e droe sikur Shqyptarvet. Në një farë kohe po degjohet një shushurim zënesh e po shifet një të sje-llun krënsh kah rruga, që vllote prej Hajdar-Pashës, ishte Mirko Beljeviqi, i veshun e i mbathun si për ditë të kreme e i persiellun prej kater bashkatdhetarësh të vet.

Ishte Mirko Beljeviqi prej krahinës së Virit e prej katundit Boljeviq, kufi me Shestan; ishte ndoshta gjakut shqyp-tar, si më e shumta e Malazezvet, por të sllavizuem, pse orthodoxs, si fiset tjera të Malit të zi e të Hercegovinës. Ishte kund një 30 vjetsh me shtat mjesatar e t'atidhë e me gjymtyrë më tepër të plogta se të zhdervjellta.

S'kapercyen dy, tre menda që se i a arrini prej Çamlixhes edhe Tahiri vetem me një shoq, me Zef Macin, me mikun e vet më për zëmer. Tahiri u dukte më i ri, më i njomë më i tholluem, por jo aq i atidhë sa shemri i vet.

Të dy, si Mirkoja si Tahiri duelen në patalok të trimnis pa tregue kurr farë shejtundesie, s'më për frigë s'ishte për t'u folun. Përkren taganat, që një pleqsi e saktueme prej kater vetësh, dy Shqyptarë e dy Malazez, i kishin shi-

kjue e shqyrtue për mos me lanë nder-
dym dredhije e hilje. Të dy zûn vend në
mjedis të patalokut, me krahë të shper-
vjellun, njeni kundra tjetrit. Porsa u dha
shêji vringlluen taganat.

Tahiri në fillim e mbajti vedin në
projë si të dote me kuptue fuqin e mje-
shtrîn e shemrit të vet, ndersa Mala-
zijasi mâ i ngutshem e mâ i rrmYEShem
msyni me furî e, tue mshue një mbas
nji, u mundote me e tremë anmikun
e vet, me e hutue e me e marrë mendsh.
Taganat vringllojshin me një shpejtî, qî
vîte hov për hov tue u shpeshtue, njeni
tu mshue e tjetri tue pritë. Me kambë të
rrmakta të lakueme e të nguluna për
tokë si t' ishin të mberthueme për atë,
e me të djathtat të shtrime e t' aca-
rueme mjenuetas permbrapa, ata dy
shemra, të mrrolun ndër vetulla e me
buzë të poshtme të shtrengueme me dha-
mbë, qitshin gaca prej sÿvet. Si Shqyp-
tarët e si Malazezt, qî gjindeshin për
rreth, s'guxojshin me marrë frymë aq
zemrat e tyne ishin lmekë e ngurrue
prej frige, se të cillit domosdo për të
velin.

Kur qe Tahirit i u lkuq faqja e
rrmakët, gjaku i kullou rrkajë mbi kra-
nuer. Shqypstarvet, si pa dashtë, u shpë-
tou një *ah!* treme e deshprimi; u ra
zemra në bark, fryma u u më e s' qën
të zott me bâmun verb me gojë, pse
kujtuen se sosi puna e tij. Po ç' ndodhi?
I Malazijasi, tue besuemun se shemri
i vet ishte lodhun, vringllou taganin
me një turr të rrebët, me shpresë se
ky s' kishte për të mundun me e pritë
e kështu me e mbarue dyluftimin me

at të mshueme Por u mashttrue i Mala-
zijasi, pse Tahiri, qî s' i a date sÿt
aspak si të kerkote me rrmue e me
parapamun mendimet e tija, hetou shtre-
ngimin, qî ai i dha vedit, u kujtue me
kohë se ç' qellim ushqete e kshtu i u
gatue se si me e pritun turrin e tij.
Veçse tue qenë furija e vringllimit te-
per e randë, i u mjenue tagani për t' i
lanun shtëg majes s' atij të shemrit t' i
a preku për rrshit faqen e rrmakët, tue
i a dermishun pa tjetër rrezik.

Tahiri n' at të xët s' u kujtue për
një herë, por mbas njij hovi ndjeu nga
i u ngroh faqja prej rrkajs së gjakut,
qî i pikou deri mbi dorë të rrmakët,
të cillen, të permbledhun grusht, e mbate
perpara krahnorit; atbotë muer vesht
se ishte i plaguemun. U idhnue, harrou
ndalmenin e parshme e, si bishë e ter-
bueme, u lishue mbi anmik, e, tue i
shpeshtue vringllimet e taganit herë në
njenen anë e herë në tjetren, s' i la askund
afat, por e hutou, e muer mendsh e tue
e gjetun të zbuluem n' anë të djathtë,
i mshou e i a nguli për një pjesë a gja-
shtë gishta majen e taganit mu në kep
të krahit. Malazijasit i ra e i u ndë
krahi për të gjatë të shtatitë i shpetou
tagani nga dora. Tahiri me një herë u
ndal, pau se puna e tij ishte sosë e,
tue e shikuemun me sy të dhimëshem:
“Mos dritëj,, i tha, “s' asht gjâ me
rrezik e gzotim me ty se ke qindrue
trimnisht. E tue shkruemun mbas
mendst shqyparë: “Të detyrohem,,
i a priti, “për një varrë!,,

Shqypstarët kur pân fitimin e shoqit
të vet të bashkatdhetarit, s' munden

m' u ndalue, por njij zâni brohoriten: "Fituem, fituem! Rrnofitë fituesi!",

Edhe Abdyl Hamiti, qi kishte pasë dalun per të pamun at dyluftim, tue ndejun si ma lark e i shmangët, kur degjou brohorimin e Shqyphtarvet, ndonse s' i kuptou fjalët, pse shqyp, u kujtue se lulishtari i tij kishte fitue. Edhe ai s' u prit e, tue shtëmun e tue çamun me brryla at shumsi puntorësh e katundarësh, i u qas Tahirít e, pa bâmun verb me gojë, i shtrengou dorën.

Shqyptarët, si të dejun prej gazmendit, e kapen Tahirin e fluturim, pa e lanun askund me prekun me kambë mbi tokë, e çuen deri ke një kafe në Hajdar-Pashë. E unjen mbi një shkamb e, tue e rrokun kush për dorë të djathtë, kush për të rrmakten e kush për pektash, i u faleshin nderes për faqe të bardhë, qi u qiti, jo vetëm atyne, por të gjith Shqyphtarvet, por atdheut mbarë. Për brî Tahirít kishte zanë vend Zef Maci, miku i dashtun, shoqi i padamun, të cillit i qeshej e i flakrote fytyra prej gzimit, e askush s' mund t' i shkote mendja të ngratit, të glorit se gjakun e Tahirít do t' a late ai vetë dikur me krye të vet!

Me at ditë e me at fitim leu hylli i Tahirít, i atij kranjani, qi pak mot përpara i ngushtuem e i shtrenguem prej robsije e prej skami, pat dalun nga katundi i vet, atje në Rrajë kah mati i liqenit të Shkodrës, e me shat e me shaterkoz mbi kep të krahit pat ardhun në Konstantinopull për të fi-

tuemun buken per vedi e për të vet, at bukë, qi ngushtimi i atdheut s' i jipte.

Me at ditë e me at fitim ndrrou fati i Tahirít, i atij katundari të mitun, të pa-farë-shkolle e mësimi, por të mirë, të ndershëm, trim e besnik. Po, ndrrou fati i atij, qi deri një ditë përpara kishte qenë marrë vetem me kop-shtije e me lulishita, me të mbjellun e me të rradhuem barishtesh e lulesh, me të krekzuem e me të shartuem bimësh e pemësh; me at ditë fati do t' a shtëpte m' u kapë me punë qeverimi e politike në kurt të njëj sulltani, qi prej vjeti 1876 e deri në 1908 dijt me luejtun një lojë të madhe mbi siudhaze ballkane e një lojë të zezë e rrenimqare mbi popullin e mjerë e të verbuem të Shqyptarit.

Neper at fitim Abdyl Hamiti muer me e dashtun Tahirin; e hoq prej mjeshtëris së parë, tue i dhanun rojen e kujdesin e pallatit të vet. Kur māvón sulltan Murati i V qe rrzue prej shkambit mbretnuer, pse i trënuem e i luejtun mendsh e në kambë të tija u zgodh Abdyl Hamiti, s' hoq dorë nga Tahirí, por e muer me veditue arritun e madhnue deri si i dha titullun *pashë*. Edhe Tahirí Pasha sundou e urdhnou në Jilddin, në pallat t' Abdyl Hamitit, si një sulltan i dytë qe bukur pat dalun me të hanget zemren atij.

(Pëson)

M. L.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

MËSIMI I MRAMË

(Ndodhinë e Alphonse Daudet-it)

At ditë nade ishte bâ shumë vonë për shkollë e kishe frikë të madhe se mos më qortote mësuesi, pse na kishte thanë se do të na pvette mbi verbat e une nuk dishe asnjë fjalë. Një herë më vajt mendja që mos të shkoj në shkollë, por të dal me bredhë nepër ara.

Koha ishte e ngrohtë e fort e kthjellët!....

Brë pyllës u ndijshin mullijat tue fershillue e në livadhin Gjegjaj ushtarët serb që po stërviteshin. Këto më ngreh në më tepër se rregullat e verbave, por mujta me e përmbajtë vedin e shkova shpejt në shkollë.

Tue kalue para Përlimitares pash shumë njerz, që ishin ndalë afër kashetës së lajmeve. Po bahen dy vjet që ndër këto ana nuk ndihet tjetër gjë veç se lajme të kqija: përpjekje ushtarësh serb me kryengritës shqyptarë, shtëpija të bastisuna, familje të burgosuna e tjera urdhna të rrepta të Komandës. Nuk u ndala, por thashë me vëdi:

Shka do të ketë ndodhë përsëri?

Mbassi po përshkojshe udhen me vrap, farktori, që rri afër shtëpisë së me e që ishte ndalë aty bashkë me shkarthin për me këndue lajmin, me tha:

- Mos u ngut, o Iliaz; kë mjaft kohë për t'arrijtun heret në shkollë.

Kujtova se do me më vë në lojë e pa u ndalë aspak hina tue dihatun n'oborr të mësojtores.

Përherë, përpara se të fillojnë mësimet, bëhej në klasë një zhurmë e ma-

dhe; der në rrugë u ndijshin nxënësit, që thoshin mësimet gjithë bashkë me zë të naltë tue i mbajtë mbyllë veshët për me nxënë më mirë, e prorë ndihej edhe rriga e trashë e mësuesit, që bite mbi tryezen, si me dashtë me thanë:

- Bzani pak!

Thoshe me mend se në mes t'asajë potërë që po bahej do të mund të shkojshe në vend t'ëm pa më pá askush, por mun at ditë në klasë nuk ndihej pikë zhurme, dukej si t'ishte ditë pushimi. Prej dritores së hapun shifshe shokët e mij që porrishin nder vende të veta e mësuesin, Z. Mirashin, që siellej nepër klasë me rrigen hekuri nën sqetullë. M' u desht me çilë derën e me hi mbrendë në mes t'asajë qetësi. Ishe kuqë në fytyrë e kishe frikë se mos më qortojë mësuesi.

Z. Mirashi nuk më kqyri vrantë, por më tha me të butë:

- Ec shpejt në vend t'and, o Iliaz, qetash që tue u fillue mësimi pa ty.

Shkova fill në bankë të me e u ula. Si më hiku friga pash që mësuesi i ynë kishte veshë petkat e mira që vëte vetëm nder të kreut e kur ndaloeshin qmimet.

Mandaj dukej se të gjithë klasa kishte at ditë një të pâm të jashtëzakonisht - Por më tepër u çudita kur pash në fund të odës tue ndëje sqet si na nepër banka, që rrishin gadi gjithnjë pa gjë, disa njerz të qytetit, si Demiri, plaku i Leniqit, me qeleshe të

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

vet të bardhë, Hys Mashî e tjerë.

Të gjithë këta dukeshin të zymtë; e Z. Demiri kishte përmbi gjuj një abetar të vjetër e të grisun ndër skaje të cillin po e kqyrte me syzet e veta të mëdhâ.

Tek po habiteshe për të gjitha këto, Z. Mirashi hypi në katedrë e me at zâ të butë e të rande qi më foli, na tha:

- Djelmt e mij; këjo âsht e mramja herë qi po i u bâj mësim. Ka ardhë urdhen prej Belgradit qi të mësohet vetëm gjuha serbçe ndër shkolla të Kosovës.... Neser, ka për të i u ardhë mësuesi i ri. Pra ky âsht mësimi i mramë në gjuhë shqype. Ju lutem të të më vëni veshin.

Këto pak fjalë më turbulluen. Ah! Të mallkuemt! Qe ç'farë lajmit kishin vû në Perlimtare.

Mësimi i em i mramë në gjuhë shqype!

E une qi me mzi kishe nxanë pak me këndue e me shkruë! Nuk do të muejshe pra me nxanë mâ tepër?

Der aty do t'a ndalshe mësimin?...

Sa fort u pendova atëherë për kohen qi kishe bjerrë e për ditt qi së kishe vojtë në shkollë, por qi i kishe kalue tue bredhun nepër ara për me kerkue çerdhet e zogjvet ase për me u lã në lum!

Librat qi pak përpara më ishin fort të merzitëshëm e i kishe randë me i marrë me vedi, tash, po, këta libra si gramatika e historia më dukeshin miq të vjetër e më vite shumë keq me i tanë më njen'anë. Më vite keq se do

të lëjshe edhe Z. Mirashin. Kahë mëndojshe se ai do të nisei e nuk do t'a shifshe mâ më coptohej zëmra e i harrojshe ndeshkimet e të rrahurat qi më jepte me rrigen e vet.

I ngrati plak!

Për ndër të këtij mësimi të mramë ai kishte veshë petkat e mira të kremteve, e tash, po e kuptojshe pse kishin ardhë me ndëjun në fund t'odës ata pleq të qytetit. Me të dukun të tyne dojshein edhe ata me diftue se u vite shumë keq pse së kishin ardhun kurr në shkollë. E ish edhe një mënyrë se si me i u falun nderës mësuesit t'onë për pësmbduhetë vjetet qi i kish shërbye vendit e për me nderue edhe për të mramen herë atdhen qi po shdukej....

Une kishe tretë nder këto mendime kur ndjeva ëmnin t'em. Më kishte ardhë redi për me thanë mësimin. Kishe dhanë ç'mos për me mujtë me e thanë për njëherë pa gabime e me një zâ të naltë e të kjihtë, por mjerisht u ngatrrua ndër të parat fjalë e mbeta në kambë si i hutuem me zemer të thyeme e pa pasë guxim me e qe kryet përpietë.

Ndijshe Z. Mirashin qi më thote:

- Une së po të qortoj, o Ijaz: ti qysh tash do t'a ndijshe vehten të ndeshkuem....

Qe shka ndodhte! Për ditë thoma me vehten t'onë. Së ka gjã, kam kohë; e nxã nesër mësimin. E mandej po e shef shvijnë punët... Ah! ka kenë një rrezik i math për të gjithë Kosoven mos me i ta mrapa me kohë mësimin të gjuhës shqype. E tash të huejt kanë

të drejtë me na thanë: Doni me kenë shqyptar e nuk dini me këndue e me shkruë gjuhen t' uej !... Por, për të gjitha këto gabime, nuk jë ti më tepër fajtuer, o Iliaz. Të gjithë e kemi fajin, të gjithë jemi për t' u shë Prindt e juej nuk ju kanë pasë fort në kujdes për me i u mësue shqyp. Ata kanë kenë kapë më tepër mbas gjuhve të hueja e të veten e kanë pasë lanë krejt mbas dore; ju kanë mbajtur në shtëpi e ndër dugajë për punë e kanë kerkue edhe prej jush ndonji fitim të vogël. Edhe une jam fajtuer, pse nuk e kam krye përherë detyren. Shpesh në kohë të mësimeve, ju kam shë me lagë kopshtin t' em e kur dojshe me dalë me gjuejtë ju çojshë në shtëpi pa u bërë mësimit aspak.

Tue kalue prej një bisedës në tjetren, zu të na flasë mbi gjuhen shqypë.

Na tha se shqypja është gjuha më e vjetër e botës, se duhet t' a rrujmë e mos t' a harrojmë kurr, pse *nji kòm kur bje në robni, der sa ruen gjuhen e vet është sikur ruen çilcin e burgut të vet*....

Mandëj mori gramatiken e na lexoi mësimit. Çë do gjë që thote m' u dukte shumë e kollajtë. Kujtoj se kurr një herë nuk i a kishe vë veshin mësimit aq fort e se edhe mësuesi vetë kurr nuk na i kish bërë shpjegimet me aq duresë.

U dukte se përpara se të nisej i ngrati plak dote me na e dhanë të gjithë dijen e vet e me na e shë përnjëherë në krye.

Si u mbarue mësimi filluem të shkruëjmë.

At ditë Z. Mirashi na kishte bërë gati disa modele të reja, mbi të cilat ishin të shkrueme këto fjalë: *Shqypnija, Kosova, Shqypnija, Kosova*. Këto modele ishin krejt si flamurët e vogël që përhidheshin nëpër klasë. Të shifshë me sa kujdes punojshin të gjithë e me ç' qetsi ! Nuk ndihej tjetër gjë veç se të krisnit e pëndve mbi letër.

Një herë hynë nëpër dritoret disa idhnaçë; por askush nuk i vë ore, as ata më të vogël, që ishin tue ndertue vizat e tyne me një kujdes të math, si t' ishin edhe ato shqyptare Mbi pullazin e shkollës, do pëllumba gungatshin me zë t' ultë, e une tue i ndi thojshë me vëdi:

- Mos do t' i shtërngojnë me këndue serbçe edhe këta ?

Herë herë, kur çojshë sht prej fletore, shifshë se Z. Mirashi pa luejtë prej vendit, vrejte teshat rrokull, si me dashtë me e përpë me sht të gjithë ndertesen e vogël të shkollës së vet... Mendoni ! Tash pesmdhet vjet ai gjindej mb' at vënd, me at obor përpara e me at odë krejt si e shë edhe sot.

Vetëm bankat kishin nisë me shndritë prej përdorimit: arrat e oborrit ishin rrëjtë e kurpna, a kishte mbjellë ai vetë, tash rrethote dritoret e kishte merrritë të pullazit. Plaku, të ngratë i coptohet zemra kah mandotë se do t' i lëte të gjitha këto sende e kah ndjete të shqen tue u endë natë nëpër odë për me bërë valigjet. Ne e nesre do të kiseshin, do t' a lëjshin për gjithmonë vendin e tyne

Me gjithë ket pat guximin me na bërë mësimit der në mjesditë,

Mbas shkrimit na bâni histori; mandej mâ të vogjlit kënduen gjith bashkë kangën: Ba, Be, Bi, Bo, Bu. Në fund Podës Z. Demiri kishte ndër duer abetarin e po e lexote. Shihej se kishte vullnet të mirë; zâni i dridhej prej të thekunit e tue e ndi na coptohei edhe në zemra...

Ah, së kam për t' a harrue kurr at mësim të mramë!....

Mb' at ças rân kumonët e mjesditës. Për njëherë u ndin nen dritore edhe burit e serbve qi po ktheheshin prej ushtrimeve.... Z. Mirashi u çue prej tryezet krejt i zbëm në fytyrë. Kurr nuk m'âsht dukë kaq i madhi.

- Bijt e mij - tha me zâ të thekët - une....

Por nuk mujt me e krye fjalën.- Dishka e zaditte.

Atëherë u suell kah tabela, mori një copë shkumzë e shkroj me germa të mëdhâ: Rrnoftë Shqypnija!

Mbet një copë herë me krye të pshtetun në mûr, e, pa folë gjâ, na bâni me dorë, si me na thanë:

- Mësimi ka marue.... Mund të shkoni....

(Përkthim i lirë)

K. K.

Ex libris.

Atdheu

Atdheu âsht një shtat gjymtyrët e të cillit jemi na. *P. Metastasi.*

Nuk kemi lë vetëm për vedi, por jeta e jonë i përket Atdheut një pjesë, prindës një tjetër, e tjetra dashamirve.

Ciceroni.

As dija, as fati i mirë, as kurrnji sënd tjetër nuk mundet me i a rritë zânin nierit, po së pat dashni ndaj Atdhen e vet.

Guerrazzi.

Për me e dashtë Atdhën me një ndiesi të vertetë e të naltë do të xam fill me u bënë na vetë qytetas të tillë, nepër të cillët asajë jo veç mos të ketë për të i u kuqë fytyra, por edhe të vin ndër e lavd.

S. Pellico.

Deri sa të qindrojë flaka e atdhe-dashtnis, një kôm ka për të kenë i lir, puntuer e i fuqishem.

Ségur.

Pa Atdhe, ju së keni ëmen, as shëj, as zâ, as tagre, as pagzim vllazensh në mes të popujve.

G. Mazzini.

Atdheu nderohet me vepra të mëndes e të zëmres.

X.

Dora kundra Atdheut së do çue kurr.

S. Pellico.

Së ka atdhetar të mirë përveç njeriut të virtyshem, njeriut qi ndin e don të gjitha detyrët e veta e qi mundohet me i ndjekë.

S. Pellico.

Në qoftë se një nieri bân n' asgjâ punët e fës, shëjtnin e martesës, nderin, drejtsin e vrret;» Atdhë! Atdhé!», mos i xën besë. Ai s' âsht atdhetar, por qytetas i mrapshtë.

S. Pellico.

Seicilli qytetas në çfarë do gjësi qi të gjindet mund t' i sherbejnë Atdheut.

Barato.

Prindja janë të dashtun, fëmija, gjinija e dashamirët janë të dashtun, porse të gjitha këto dashtni dashniji e Atdheut në vedi i përmbledhe.

Ciceroni.

Në qoftë se e duem me të vertetë atdhën do të dashrojmë me e pë të madhe e të fortë për mjet të virtyteve të qytetasve e prandaj m' u orvatë der sa të mundemi për me rritë madhnin e fuqin e tij.

G. Mazzini.

Dashtnija e Atdheut e e flamurit
nuk është verëverie e kthjelltë e e fortë
veç se kur të bëjnë prej dashtnis së
familjes e cilla është kroni e ushqimi
i të gjith dashtnive.

E. De Amicis.

E amet.... është deka,
Që për atdhë bën niri.

At Gjergj Fishta.

Për vënd t' Parve kush bën vdekjen
Ai s' ka vdekun, por ka lë;
Atij ka për jetë nipnija
Kunorë larit me i përdredhë,
E mi vorr t' uruem kan zënat
Lule t' kandshme për t' i hjedhë.

D. Pashko Bushi.

T' i kujtojmë me nderim e me
poni ata fatosa që kan dhanë jeten
për Atdhë.

X.

R r o k u l l S h q y p n i s

Gjendja e sotshme e Shtetit e zihjet,
dasit e ambicionet e përfaqësuesve të
komit të cilët me sjellje të tyne të
papelqyeshme nuk i prunë kurrfarë
dobijet e të miret popullit e Qeverisë,
shtylene Këshillin e Naltë që të mby-
llin, me dekret, për do kohë, Parlame-
ntin. Përfaqësues, thuejse të gjith, u
këthyen ndër vende të veta e thohet
se do të mblidhen përsëri me 4 kall-
nduer 1922 !

* * *

Kabineti i Pandeli Evangjelit nisi
të veprojë. Ndër këto ditt arrijti prej
Parisit edhe Z. Zija Dibra, Ministri i
Punve Botore, i cili mori në dorë
dikasterin e vet. Vetem Z. Hilë Mosi
nuk e pranoi kurrsesi ëmnimin si Mi-
nister i Arsimit. Vendi i tij, der sa
të zgjedhet një tjetër, e mban përkohë-
sisht Kryeministri.

* * *

Ligja që u përket udhëvet të Shtetit
u shtrua në shqyrtim të Këshillit të
Komit e u përfaqë. Mbas kësaj ligje

sejçilli nenshtetas shqyphtar është i
detyruem të punojë për nderim t' u-
dhëvet të qytetit a të katundit të vet
ase të paguejë puntorë në qoftë se ai
vetë së mund të shkojë. Ai nenshte-
tas që ka pasunë do të paguejë taksë
udhe. Të gjitha të hollat që do të mble-
dhen prej këtyne taksave kanë për t' u për-
dorë për ndërtim të rrugvet e 4 % të
shumës së përgjithtë kanë për t' u
shpenzue për udhë të krahinave të vo-
bekta.

* * *

Z. Hilë Mosi, deputat i Shkodres
e kryetari i nderit i Shoqnis s' onë, i
cili tash sa muej u zgjodhte si delegat
i Shqypnis pranë Lidhjes së komëve,
ktheu me 10 të k. m. në Shkoder.

Shokët e shoqnis bashkë me mirë
se arrijnë të përgëzojnë me gjith zemer
për veprimet e pa lodhshme e përpje-
kjet që zhvilloj bashkë me Emz. No-
lin për të mprojtun me ndër e me
ngallnim të drejtat e komit t' onë.

* * *

Na lajmojnë prej Tirane se Qeverija e jonë ka emnue Z. Luigi Gurakuqin e Z. Koço Tasin, Ministrin e Drejtis, për të vijue marrëveshjet me Qeverinë e Romës. Shpresojmë se kësaj herë delegacioni shqyptar, qi u nis në këto ditt për Itali, ka për të mërrijtë me i dhanë vendim të ngultë miqsis Italo-Shqyptare mbi kohen e ardhshme, e cila miqsi është e nevojshme për interesë të dy Shteteve.

* * *

Me 21 të k. m. mbas urdhnit të Qeverisë, u tha në katedralen e qytetit t' onë një meshë për shpirtina t'ushtarve qi kanë mbetun në fushë të levizjeve komtare. Nder të lutuna mueren pjesë të gjitha auktoritetet e nalta të Qeverisë së vendit e shum popull.

* * *

Qeverija e jonë emnoj si përfaqsesë të Shtetit shqyptar, në mbledhjen qi u vëndue me u mbajtë në Paris mbi punët e Shqyptaris, Fan Nolin, Midhat Frasherin e Mehmet Konitzen.

Në mbledhjen e parë qi Lidhja e komeve mbajti në Paris, Z. Ficher foli mbi të mësyemet e serbye të cilët mundohen për të ndamun Shqyptarin e veriut. Tue përkite çashtjen e Mirditës, tha, se dishiri i të gjith shqyptarve të Krishtënë është bashkimi Komtar.

Përfaqsesi i Jugosllavis dikjaroj se Qeverija e vet e pranon shlirimin e atyne viseve Shqyptare qi u shenjuen Shqyptaris në konferencën e ambashatorve.

Përfaqsuert e Shqyptaris i kërkuen mbledhjes formimin e një komisionit për të ndalue trazime të reja e, më një kohë, paraqiten edhe një listë damesh të bame prej ushtrive serbe ndër toke shqyptare

* * *

I njoftuni atdhetar Z. Avni Rustemi,

arrijti bashkë me Doktor Sezai Çomua me 8 të k. m. në qytet t' onë e ne e nesre n' oren 5 mb. d. mbajti në Salen e Kinosa një Konferencë përmbi detyrët e djelmnis ndaj atdhën e vet.

Në ket ligjiratë të bukur e plot atdhedashtni proponoi formimin e një bataljonit shëjt prej inteligjencës të gjith qyteteve të Shqyptaris me qellim qi me dalë neper male për me u njoftë e me veprue bashkë me vendsit e padijshem të katundeve e të malsive për të miren e mprojtjen e atdheut.

Mbas tij foli gjithnji mbi ket qellim edhe përfaqsesi i "Mbrotjes Komtare" të Vlonës Z. Doktor S. Çomo.

* * *

Me 19 të k. m. arrijti në Durrës komisioni i zgjedhun prej Lidhjes së komeve për të shqyrtue konfliktin ndermjet të shqyptarve e të jugosllave. Komisioni është i përbam prej këtyne Z. Z: Kolonel Shefer, luksemburgas; Tesleff, Minister i Finlandes në Kristiani; Major Menich, sekretar i përgjithtë i kryqit të kuq Norvegjes në Kristiani. Për sekretar ka një prej Sviceret.

* * *

Fuqit e Mëdhë, Hingilterra, Francë e Italia e njoften Qeverinë t' onë në jure e de facto zyrtarisht. Në rase të këtij njoftimi populli i ynë u bë një përfaqsesve të tyne me 13 të k. m. një manifestacion në shëj miradijet.

U R I M

Me 21 Nanduer i Nderti Zotni Zef Shiroka vuri Kanorë me Zojushen Çilen e Kollë Kakarriqin.

Drejtimi i Agjencit e uron të dyveshndet, të të gjatë e trashigim të mbare.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
MARIN BARLETI
SHKODER (2018)

“ A G I M I „

Pranon e boton ç' do artikull, qi ka të përpjekun me lavrim komtár e me propagandë komtare.

Artikuj, Korespondenca, pajtime e ndrrime fletorësh e të përkohshmesh dërgohen nen drejtim: Ali Borshi Shkodër,

P A J T I M E :

NË SHQYPNË:

PERJASHTA:

Për 1 vjetë K. s. 10.

Për 1 vjetë K. s. 14.

Nji numër i veçantë: K. s. 1.

Për shokë të Shoqnís për 1 vjetë K. s. 8.

Nji koleksion i vjetit të parë bân K. 22. i vjetit të dytë 16. Numra të veçantë të vjetve të kaluem nuk shiten.

Statistikë smundje e deke.

Nder këto dit Kryqi i Kuq Amerikan në Shkodrë ka bâ njiket statistikë: Nder 1000 fëmi prej ditës së lemit deri në 15 vjetsh desin 470; prej ditës së lemit deri më 1 vjetë desin 280 nder sa qi n' Angli 109 e n' Amerikë 112; prej 1 vjeti e deri në 5 desin 150 nder sa n' Angli 53 e n' Amerikë 32. Posë kësaj nder 849 fëmi shkolle qi ka vizituem Dr. i Kryqit të Kuq Amerikan Z. Dr. Popoff ka gjetë qi 181 d. m. th. 22% nder fëmi kanë nevojë për një kurë të shpejtë, 12% janë me lëngatë lkure, 27% anemikë (pa gjak) me shpnetkë r' ajun qi dishmon malarja. Në themel të formulës së Dr.

Pirquef qi është: $\frac{3}{10}$ pesha gjatësi të trupit kanë gjetë 38% fëmi qi nuk janë r' ushqyem

mirë, për të cillet duhet të kihet një kurë e mirë, për me mujtë me i pshtuem prej rrezikut të lëngatvet qi u kercohet. Kryqi i Kuq Amerikan është tue u përpjekë me të gjitha mjetet e tija r' u apë ndihmë fëmijet nder nevojë të tyre, për shka i falemi nderës me gjith zemer veç kishë për të kenë nevoja qi t' ishte një bashkveprim edhe prej anës së popullit. Këtë një vend qi ka klimen e shndoshtë është gjendja e fëmijet në ket shkallë të vitueshme, si do të jët nder vende malarike? Tue kenë se fëmija janë shpresa e Shqypnis, i sjellim vrejijen Drejtësis së Shndetsis qi të marrë masat e duhuna për të luftuem kundra lëngatvet qi janë kah e ligshtojnë popullin r' onë.

DREJTIMI.